

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА  
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»



NATIONAL UNIVERSITY  
«YURI KONDRATYUK POLTAVA  
POLYTECHNIC»

# МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції

«РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ  
В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ  
ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

23 листопада 2023 року

м. Полтава

Міністерство освіти і науки України  
Національний університет «Полтавська політехніка  
імені Юрія Кондратюка»  
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права  
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування  
Білостоцький технологічний університет (Польща)  
Університет прикладних наук (Литва)  
Інститут транспорту та телекомунікацій (Латвія)  
«1 грудня 1918 р.» Університет Альба Юлія (Румунія)  
Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка  
Кафедра фінансів  
Донецький національний університет імені Василя Стуса  
Луцький національний технічний університет  
Одеський національний економічний університет  
Головне управління Державної казначейської служби України у Полтавській області

# **РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали V Міжнародної науково-практичної  
конференції**

**23 листопада 2023 р.**

Полтава  
2023

*Бабенко Софія Романівна,  
магістрант*

*Свистун Людмила Анатоліївна,  
кандидат економічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»  
(Україна)*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПОСЛУГ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ У СИСТЕМІ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ**

Одна із головних ролей у забезпеченні сталого розвитку економіки країни належить фінансовому ринку. Страховий ринок, як і кредитний ринок, ринок цінних паперів та інші є складовою фінансового ринку. Ринок страхових послуг є одним із необхідних елементів ринкової інфраструктури, тісно пов'язаним з ринком засобів виробництва, ринком капіталів і цінних паперів.

Все більшого значення набуває питання конкурентоспроможності українського ринку страхування життя та окремих страховиків. Страхові компанії зі страхування життя є досить чутливими до зовнішніх факторів, серед яких невизначеність щодо економічних перетворень та ускладнення доступу до ринку світового капіталу.

Страховий ринок України за січень-березень 2023 року, за даними журналу Insurance TOP, показав зниження на 14%. Загальний розмір валових страхових премій в 1 кварталі 2023 року скоротився з 10,5 млрд грн до 9 млрд грн. Кількість страхових компаній України на кінець травня 2023 року зменшилась за рік на 18,4% - зі 141 до 115 компаній (за 5М2022 кількість компаній скоротилася на 30%). Зараз на ринку працює 103 страховика non-life (активно працює на ринку близько 60 компаній – з виплатами більше 1 млн грн) та 12 life-страховиків (активно працює на ринку 11 компаній). Кількість зареєстрованих страховиків у 1 кварталі 2021 року становила 208 СК: 188 ризикових та 20 лайфових компаній [5].

Страхування життя є гарантом фінансової стабільності громадян при втраті ними працездатності, довгострокового лікування, встановлення інвалідності, досягнення пенсійного віку. Окрім цього, страхування життя є потужним джерелом довгострокових інвестицій, оскільки поєднує властивості страхового захисту та заощаджень коштів. Завдяки вище переліченому страхування життя є одним із основних механізмів забезпечення соціальної стабільності країни.

Страхування життя – це один із видів особистого страхування [1]. Особисте страхування, у свою чергу, є однією із галузей страхування, мета якої полягає у наданні страхового захисту громадянам на випадок виникнення певних подій, що впливають на їх життя, здоров'я та працездатність. Накопичені страховиком грошові кошти розподіляються та перерозподіляються в економіку країни, а саме інвестуються, вкладаються на депозитні рахунки в банки і т. п. Страхування життя поєднує довгострокові види особистого страхування, які пов'язані з накопиченням страхової суми протягом усього періоду страхування. Відповідальність страховика настає при дожитті застрахованого до закінчення дії договору, смерті застрахованої особи в період дії договору, досягнення застрахованим певного віку визначеного договором страхування.

Розглядаючи страхування життя в системі особистого страхування, варто відзначити, що воно передбачає відповідальність страхової компанії у разі смерті страхувальника (застрахованого) протягом дії договору або дожиття до певного віку передбаченого в договорі страхування. Відповідно ризики, при страхуванні життя, пов'язані з невизначеністю тривалості останнього для кожного окремого страхувальника. Окрім цього, у договорі страхування, страховою подією може бути

визначене одруження, народження дитини, а також втрата здоров'я від нещасного випадку.

Особливостями страхування життя є: довгостроковий термін дії договору (від 3-х років); це спосіб інвестувати і заощаджувати кошти, оскільки страховик не тільки забезпечує накопичення коштів, а і інвестує їх; завжди зазначається вигодонабувач; у разі дострокового припинення дії договору страхування життя страховик зобов'язаний виплатити страхувальнику викупну суму. Страхова компанія забезпечує страхувальника індексацією заощаджень, або надає можливість визначити страхову суму в іноземній валюті.

Викупна сума розраховується математично на день припинення дії договору страхування життя залежно від періоду, протягом якого діяв договір, згідно з методикою, яка проходить експертизу в Уповноваженому органі. Розрахунок викупної суми здійснюється актуаріями. У межах викупної суми страхувальник має право взяти довгостроковий кредит на будівництво житла. У цьому випадку викупна сума виступить заставою [4].

Страховий ризик у страхуванні життя пов'язаний із невизначеністю тривалості життя людини. Страхові компанії визначають ступінь ризику за двома аспектами: ймовірність смерті в молодому віці або раніше середньої тривалості життя; ймовірність смерті в старості й потреба в отриманні регулярних доходів без трудової діяльності. Для визначення рівня ризику настання смерті у тому чи іншому віці використовують таблиці смертності на основі демографічної статистики, у якій визначено ймовірність того, що особа доживе до певного віку. Таким чином, страхова компанія може передбачити ймовірну кількість виплат при страхуванні життя. Крім того, показники смертності варіюються в залежності від віку, професії, місця проживання, статі.

Страховальниками, за договором страхування життя, можуть бути фізичні або юридичні особи, віком від 18 років. Вік застрахованої особи в межах від народження до 72 років, оскільки ймовірність настання смерті людини віком вище зависока. Страховий платіж визначається виходячи з розміру страхової суми і тарифу, який, у свою чергу, визначається на основі тарифних сіток, складається у відповідності до таблиць смертності та з урахуванням індивідуальних особливостей страхувальника. Індивідуальними особливостями страхувальника вважається вік, стан здоров'я, місце проживання, характер діяльності, генетична спадковість та інше.

Варто зазначити, що страхування життя в Україні можуть здійснювати лише страхові компанії life, оскільки законодавство України забороняє страховикам здійснювати ризикове страхування і страхування життя одночасно. Страховики, які здійснюють страхування життя, зобов'язані вести персоніфікований облік договорів страхування життя в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом. Об'єктами договору страхування життя є майнові інтереси застрахованої особи, пов'язані з її життям (смертю) і направлення на отримання нею (або вигодонабувачем) певного доходу при настанні відповідної страхової події.

Договір страхування життя укладається із особами, вік яких перебуває в межах від 18 до 72 років, за умови, що на момент закінчення договору цій особі буде не більше 75 років. Договори страхування дітей укладається, якщо вік дитини становить від 0 до 15 років. Мінімальний строк укладання договору страхування життя 3 роки.

Факт укладання договору страхування засвідчується страховим полісом, у якому вказується строк дії договору страхування, страхова сума, розмір страхового внеску, а також особа, яка у разі смерті застрахованого отримує страхову суму.

У договорі страхування обов'язково зазначається відповідальність страхової компанії у разі смерті застрахованого під час дії договору, також додатково може бути визначена відповідальність страховика при дожитті застрахованої особи до певної події, наприклад одруження, народження дитини, втрата нею здоров'я від нещасного випадку.

При укладанні договору страхування за домовленістю сторін визначається розмір страхової суми, при цьому окремі страхові компанії можуть встановлювати мінімальні та максимальні страхові суми. Страхувальник має право у період дії договору зменшити або збільшити розмір страхової суми і далі сплачувати внески в меншому або більшому розмірі. У випадку зменшення, частина вже сплачених внесків може бути повернута або зарахована як внески наступного періоду. Змінити страхову суму можна лише в межах мінімального та максимального рівня страхових сум. У договорі страхування передбачає додатковий дохід, який формується за рахунок щорічного нарахування відсотків на страхову суму. Договором страхування може бути передбачено індексацію за офіційним індексом інфляції розміру страхової суми та страхових виплат, порядок і умови її нарахування. Страховий платіж може бути одноразовим, щорічним, щоквартальним або щомісячним. Страхові внески можна сплачувати як і у готівковій формі, так і у безготівковій.

Розмір суми, яку має виплатити страховик варіюється залежно від строку дії договору та ступеня шкоди здоров'ю. Так, при настанні нещасного випадку, внаслідок якого постраждало здоров'я страхувальника, виплата буде становити частку страхової суми, яка залежатиме від ступеня втрати здоров'я. Відсоток втрати здоров'я визначається за спеціальною таблицею, яка розробляється страховою компанією. При дожитті застрахованої особи до закінчення дії договору страхування життя страховик зобов'язаний виплатити йому обумовлену у договорі страхову суму.

Страхова компанія не несе відповідальності з виплати страхової суми у разі смерті застрахованого в наслідок:

- зл�акісних пухлин або серцево-судинного захворювання протягом перших 6 місяців із дня укладання договору;
- скоєння умисного злочину;
- керування автомобілем у стані будь-якого сп'яніння.

У перелічених вище випадках сплачується не страхова, а викупна сума, розмір якої залежить від обсягу вже сплачених страхових внесків.

У разі настання нещасного випадку, застрахований має надати довідку лікувальної установи. Для одержання страхової суми, страхувальник повинен подати до страхової компанії заяву, страховий поліс та квитанцію про сплату останнього внеску, якщо він був сплачений готівкою. У разі настання смерті застрахованого, вигодонабувач або спадкоємець має подати свідоцтво про смерть першого, посвідчення своєї особи або свідоцтво про спадщину.

Про дострокове розірвання договору страхування будь-яка сторона зобов'язана повідомити іншу не пізніше як за 30 календарних днів до дати припинення. У разі припинення договору страхування, страховик виплачує страхувальнику викупну суму, в обсязі передбаченому договором. Повернення коштів відбувається у тій формі, в якій були сплачені, в готівковій або безготівковій.

Отже, страхування життя належить до особистого страхування, що є галуззю страхування, у якій об'єктом страхування є життя, здоров'я, працездатність та дієздатність людини. Особливістю особистого страхування є неможливість точно визначити розмір страхової суми, виплати страхувальникам носить характер фінансової допомоги, що є характерними особливостями страхування життя. До страхових ризиків, при страхуванні життя, відносять смерть, дожиття особи до певного віку чи закінчення дії договору страхування. Страхування життя відноситься до накопичувальних видів особистого страхування, що обумовлює його особливості та роль в економічній системі держави.

### **Література**

1. Закон України «Про страхування» від 07 березня 1996 р. (поточні редакція від 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

2. Класифікація видів особистого страхування. URL: <http://moodle.nati.org.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=10052>.
3. Переваги та недоліки накопичувального страхування життя. URL: <https://www.fg.gov.ua/articles/50642-perevagi-ta-nedolikinakopichivalnogo-strahuvannya-zhittya.html>.
4. Онлайн-журнал НВ оновлена інформація про страхування URL: <https://biz.nv.ua/ukr/finance/strahoviyu>.
5. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку. Київ: КНЕУ, 2011. 296 с.

УДК 336.275.3(477)

**Владіміров Артем Юрійович,**  
магістрант

Науковий керівник: **Єгоричева Світлана Борисівна, д.е.н., професор**  
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»  
(Україна)

## СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Фондовий ринок є одним із найбільш ефективних механізмів залучення та перерозподілу капіталів, він сприяє примноженню національного багатства, відіграє важливу роль у прискоренні економічного розвитку. В Україні він почав формуватися з часів набуття незалежності і на сьогодні у нашій державі у наявності є його основні елементи: в обіг упроваджено певну кількість фінансових інструментів (цінні папери та похідні, деривативи), створено інфраструктуру торгів (фондові біржі – Фондова біржа «Перспектива», Фондова біржа ПФТС, АТ «Українська біржа»), клірингу та розрахунків (депозитарну систему), інформаційну (інформаційні та рейтингові агенції), існують фондові індекси, органом державного регулювання є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Інформація щодо обсягів операцій з цінними паперами на вітчизняному фондовому ринку за останні три роки подана у таблиці 1. Як бачимо, основний обсяг операцій, у середньому, більше 96%, припадає саме на державні боргові зобов'язання.

Таблиця 1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу, млн. грн.

Рік	Акції	Інвестиційні сертифікати	Облігації	Ф'ючерсні контракти	ОВДП	ОЗДП	Усього
2021	695,38	15,74	4648,59	59,32	443756,88	2784,66	451960,57
2022	1031,24	1,49	2952,96	5,87	152825,19	3819,3	160636,05
2023 (січень-вересень)	63,7	5,9	22566,9	0	279841,8	106,8	302585,1
Разом	1790,32	23,13	30168,45	65,19	876423,87	6710,76	915181,72

Джерело: складено автором за даними [1].

Державні запозичення в Україні, як і в інших країнах, здійснюються з метою покриття дефіциту державного бюджету та рефінансування державного боргу. Право на здійснення державних запозичень у межах, визначених Законом про Державний бюджет України, належить державі в особі Міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України, який визначає основні умови випуску і порядок розміщення державних цінних паперів.

Державні облігації України поділяються на облігації внутрішніх державних позик (ОВДП), облігації зовнішніх державних позик (ОЗДП) та цільові облігації внутрішніх державних позик України. ОВДП – державні цінні папери, що розміщуються